

УДК 342.56.871[477]

О.Д. Вітик, заступник начальника управління —
начальник відділу РУ САТ ДПС у Львівській області

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ПОДАТКОВИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правового забезпечення надання адміністративних послуг податковими органами в процесі адміністрування податків, які на сучасному етапі забезпечують виконання фіскальної функції держави. Адже, суб'єктом податкових відносин, з одного боку, виступає держава, яка створює законодавчу базу для справляння податків, з іншого — платники податків, які повинні сплачувати податки згідно з законодавством.

Ключові слова: адміністративні послуги, податкові органи, адміністрування податків, адміністративно-правове регулювання.

Статья посвящена исследованию административно-правового обеспечения предоставления административных услуг налоговыми органами в процессе администрирования налогов, которые на современном этапе обеспечивают выполнение фискальной функции государства. Ведь, в качестве субъекта налоговых отношений, с одной стороны, выступает государство, которое создает законодательную базу для производства налогов, из другой — налогоплательщики, которые должны платить налоги согласно законодательству.

Ключевые слова: административные услуги, налоговые органы, администрирования налогов, административно-правовое регулирование.

The article is sanctified to research of the адміністративно-правового providing of grant of administrative services by tax organs in the process of administration of taxes that on the modern stage provide implementation of fiscal function of the state. In fact, as a subject of tax relations, from one side, the state that creates a legislative base for the production of taxes comes forward, from other are taxpayers that must pay taxes in compliance with the legislation.

Keywords: administrative services, tax organs, administrations of taxes, administrative law adjusting.

Постановка проблеми. Об'єктивна оцінка сучасного стану в економічній і соціальній сферах України свідчить про те, що ми ще не вийшли зі світової фінансово-економічної кризи, а це автоматично призводить до подальшого поглиблення внутрішньодержавної економічної нестабільності та ускладнення соціально-економічної ситуації в державі загалом.

Відсутність чітких науково обґрунтованих підходів щодо формування національної бюджетної системи стала однією з основних причин економічного спаду. Значною мірою такому становищу сприяла відсутність упродовж останніх десятиліть єдиної стратегії у податковій політиці, яка не тільки не заохочує виробництво, а й пригнічує джерела надходжень до державного бюджету. Така ситуація зумовлена тим, що акцент у податковій політиці перемістився на фіскальну функцію, а її регулююча та стимулююча роль фактично зводилась нанівець. Намагаючись вирішити проблему податкового тиску та надмірного адміністративного контролю, суб'єкти господарювання переносили свої відносини, а також свої доходи у тіньовий сектор економіки. З огляду на такий стан речей, життя вимагає ефективних і конструктивних економічних важелів, щоб подолати існуючі тенденції.

Податки в руках одних управлінців можуть бути зняряддям праці та інструментом

стабілізації і економічного процвітання в державі, а в руках інших — засобом нестабільності та економічного саморуйнування. Ось чому, дбаючи про формування державних грошових фондів за рахунок податків і податкових платежів та встановлюючи нові види та форми оподаткування, державні структури повинні провадити таку податкову політику, яка має оптимально поєднувати інтереси держави, платників податків і громадян.

Аналіз дослідження даної проблеми. Різноманітні аспекти формування цілісної податкової політики, діяльності податкових органів щодо надходження податків висвітлені у працях відомих фахівців адміністративної науки: В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, А.І. Берлача, Ю.П. Битка, В.Т. Білоуса, І.П. Голосніченка, І.Б. Заверухи, С.В. Ківалова, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, О.О. Кузьменко, Р.О. Куйбіди, О.І. Остапенка, В.П. Тимошука, В.К. Шкарупи та ін.

Метою даної статті є дослідження організації виконання управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стабілізації та прогнозування податкових надходжень.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі економічного розвитку податки — основне джерело доходів державного та місцевих бюджетів, які забезпечують фінансову основу держави, тобто визначають фінансові відносини між державою та платниками податків. Проблема побудови ефективної податкової системи — одна з найактуальніших у процесі становлення в Україні ринкових відносин. Існуюча до цього часу податкова система не тільки не заохочувала, а інколи й прямо перешкоджала зусиллям підприємств щодо розвитку виробництва і підвищення його рентабельності. Вона не відповідала цілям економічної, зокрема промислової, політики держави і потребувала невідкладних змін.

Комплекс існуючих в економіці України проблем став своєрідним каталізатором запровадження нової парадигми оподаткування в державі. Інакше кажучи, фінансова ситуація надто складна, адже система оподаткування не задовольняє ні державу, ні платників податків.

Державна податкова адміністрація України здійснює державний контроль у сфері економіки, оскільки контрольно-наглядова діяльність цих органів входить до їх основних повноважень. У сучасних умовах податкові органи повинні шукати резерви для підвищення ефективності своєї діяльності. Законодавчо визначено основне завдання податкових органів — обслуговування процесів оподаткування. У зв'язку з цим особливого значення набуває науково обґрунтований підхід до здійснення цих процесів. Поліпшення умов адміністрування податків і надання адміністративних послуг податковими органами повинно стати стимулюючим та стабілізуючим чинником для учасників податкових відносин. Для створення прозорості цього процесу необхідно провести наукові дослідження та чітко законодавчо їх закріпити. У цьому напрямі потрібно звернути увагу на адміністративно-правове забезпечення ефективної діяльності податкових органів для удосконалення їх неюрисдикційної діяльності з метою надання адміністративних послуг.

В контексті нашого дослідження слід насамперед звернутися до розгляду генези поняття «адміністративні (управлінські) послуги».

Правовий інститут „управлінські послуги” вперше було визначено одним із стратегічних напрямів реформування органів виконавчої влади Концепцією адміністративної реформи в Україні ще у 1998 р. І, хоча, в адміністративному праві західних країн він є достатньо розробленим та відпрацьованим, у вітчизняному адміністративному праві на сьогодні залишається новим, доктринально необґрунтованим та законодавчо невизначеним. Лише окремих аспектів адміністративних послуг стосувалися дослідження вітчизняних правознавців, зокрема, В. Авер'янова, Н. Гнидюк, І. Голосніченка, А. Кірмача, І. Коліушка,

О. Кузьменко, Г. Писаренко, В. Тимошука та деяких інших вчених.

Якщо каменем спотикання тут для адміністративістів-практиків (зокрема, І. Коліушка, В. Маргуліса, О. Винникова, К. Ляпіної) є економічне та правове підґрунтя платності та безоплатності державних послуг, нормативне визначення їх ціноутворення та подальший громадський контроль, то для В. Авер'янова, І. Голосніченка, О. Кузьменко, В. Паращука та інших адміністративістів-науковців, які досліджують реформаційні перетворення в державі, важливим є наукове обґрунтування правової природи адміністративно-процедурної діяльності органів державного управління за зверненнями громадян: від розгляду „загальних” звернень до вирішення конкретних справ за зверненням, доктринальне визначення критеріїв класифікації адміністративних послуг та правове регулювання самої процедури їх надання.

Суттєвим кроком вперед у спробі регулювання цього найпоширенішого виду адміністративних процедур можна вважати схвалення урядом Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади [1], завданням якої є визначення принципів та напрямів подальшого реформування діяльності органів виконавчої влади у сфері адміністративних послуг.

Результатом невизначеності процедур надання адміністративних послуг, як і решти „адміністративних проваджень з розгляду та вирішення індивідуальної адміністративної справи” [2], відсутності їх систематизації на законодавчому рівні залишається ціла низка проблем.

На сучасному етапі значне місце в діяльності податкових органів України займають питання щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ. Це позитивні справи, які належать до неюрисдикційних проваджень і виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів.

До неюрисдикційних проваджень В. Б. Авер'янов пропонує віднести такі:

- з підготовки й ухвалення нормативних правових актів;
- з підготовки й ухвалення індивідуальних правових актів;
- з укладання адміністративних договорів;
- з розгляду пропозицій і заяв громадян;
- реєстраційне і дозвільне;
- установче;
- з реалізації контрольно-наглядових повноважень;
- виконавче;
- з діловодства;
- з приватизації державного і громадського майна;
- у земельних, екологічних, фінансово-бюджетних, податкових і деяких інших справах [3, с. 490].

Цей перелік доповнюють Т. О. Коломоєць та Г. Ю. Гулевська атестаційним і провадженнями із застосуванням адміністративно-попереджувальних заходів і заходів адміністративного припинення [4, с. 119].

Як зазначалося вище реформування адміністративного права та врегулювання питання надання адміністративних послуг передбачено Концепцією адміністративної реформи та визначено проектом Адміністративно-процедурного кодексу [2]. Відповідно до цього напряму, можна вважати, що модернізація державної податкової служби України є органічною складовою адміністративної реформи в Україні. Цей процес покликаний радикально змінити систему державного управління, трансформувати її у

нову та ефективну, що відповідає принципам демократичного суспільства, європейської інтеграції та орієнтації на реалізацію національних інтересів. Метою модернізації є створення такої податкової системи, яка буде сприяти підвищенню добровільності податкових платежів, зменшенню ухилень від сплати податків, а також створенню державної податкової служби, яка справедливо, прозоро, ефективно, чесно буде здійснювати адміністрування податків з використанням сучасних інформаційних технологій з орієнтацією на добровільне дотримання податкового законодавства.

Враховуючи рівень впливу державної податкової служби України на економічні процеси в країні, можна констатувати, що реформування ДПС є однією з важливих складових адміністративної реформи. При розробці організаційно-управлінських і адміністративно-правових механізмів модернізації органів державної податкової служби України враховуються основні положення Концепції адміністративної реформи та визначені напрями удосконалення діяльності податкової служби, як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом [5].

Основними принципами реформування органів виконавчої влади, одним з яких є і державна податкова служба України, визначено такі:

- мінімізація втручання держави в життєдіяльність суспільства;
- надання послуг з боку виконавчої влади, що спрямовані на задоволення потреб особи і суспільства, в обсязі, що може бути гарантованим на даний період розвитку держави, та на тому структурному рівні, який є найближчим до споживачів;
- галузевий підхід до управління, що передбачає зміну ролі міністерств як основних представників держави в тих галузях, які вони представляють;
- суспільний контроль прийняття управлінських рішень; підзвітність громадянському суспільству, що призведе, у свою чергу, до посилення відповідальності та прозорості державного управління;
- повна прозорість основних заходів проведення реформи, громадська поінформованість [5].

Першим кроком у реалізації вищевказаних планів стало прийняття Верховною Радою України Податкового кодексу України [6].

Ще одним важливим аспектом в удосконалення діяльності податкових органів, спрямованих на забезпечення надання адміністративних послуг податковими органами України в процесі адміністрування податків став Указ Президента України «Про Міністерство доходів і зборів України» 18 березня 2013 року № 141, яким створено Міністерство доходів і зборів України (Міндоходів України), що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Водночас, Міністерство доходів і зборів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань:

забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики;

забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - єдиний внесок);

забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Міністерство доходів і зборів України відповідно до покладених на нього завдань:

1) розробляє проекти законів України, проекти актів Президента України, Кабінету Міністрів України та вносить їх у встановленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України з урахуванням практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Міндоходів України;

2) розробляє та затверджує порядки, інструкції, положення, форми розрахунків, звітів, декларацій, інших документів з питань, що належать до компетенції Міндоходів України;

3) розробляє пропозиції до проектів міжнародних договорів України та забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України, з питань, що належать до компетенції Міндоходів України;

4) визначає єдині методологічні засади складення звітності з податків і зборів, звітності з єдиного внеску та інших питань, що належать до компетенції Міндоходів України;

5) здійснює адміністрування податків і зборів, митних платежів, єдиного внеску;

6) контролює своєчасність подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності (декларації, розрахунки тощо), своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску;

7) надає відповідно до закону в межах своїх повноважень адміністративні послуги; тощо [7].

З огляду на це, слушною видається думка О.О. Кузьменко щодо необхідності розробки адміністративно-правового забезпечення менеджменту в податкових органах України. При цьому особливу увагу необхідно приділити таким складовим менеджменту як формуванню організаційної структури за функціональним принципом побудови, удосконаленню діяльності працівників на виконавчому рівні та підготовці персоналу з метою надання адміністративних послуг [8, с. 369-372].

Висновки. Отже, можемо констатувати, що модернізація податкових органів сприятиме трансформації її у високоефективну, підзвітну громадськості службу, яка діє на правових засадах. Це повинно стати органічною складовою адміністративної реформи в Україні і здійснюватися відповідно до основних методологічних положень і науково-обґрунтованих принципів управління. Необхідно враховувати, що без радикальної зміни у формуванні почуття поваги та шанобливого ставлення до громадян як до споживачів послуг неможливе становлення та подальший розвиток демократичної держави. Внаслідок цього необхідно удосконалити діяльність податкових органів України так, щоб здійснити реалізацію правозабезпечувальної функції адміністративного права, надавши громадянам якісні адміністративні послуги з боку податкових органів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 90-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon4.rada.gov.ua].

2. Див.: Адміністративно-процедурний кодекс України (проект) [Текст станом на 20 листопада 2006 р.]. – К. : Центр політико-правових реформ. – 2006. – 24 с.; Адміністративно-процедурний кодекс України : (проект № 2789 : від 18 липня 2008 року, внесений Кабінетом Міністрів України) // ЛІГА : ЕЛІТ 8. 0. 1; Інформаційно-аналітичний центр „ЛІГА”, ТОВ „ЛІГА ЗАКОН”, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http: [www. liga. kiev. ua.].

3. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у двох томах. – Том 1 : Загальна частина / [Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Битяк Ю. П. та ін]; ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Видавництво „Юридична думка”, 2004. – 584 с.

4. Адміністративне право України : навчальний посібник / за заг. ред. Т. О. Коломєць,

Г. Ю. Гулевської. — К. : Істина, 2007. — 216 с.

5. Концепція адміністративної реформи в Україні, затверджена Указом Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України. — К. : Видавництво „Логос”, 1999. — № 21 (11 червня). — С. 32 —76. — (Щотижневий збірник актів законодавства).

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13-14, № 15-16, № 17. — Ст. 112.

7. Про Міністерство доходів і зборів України : указ Президента України 18 березня 2013 року № 141. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [<http://zakon4.rada.gov.ua>]

8. Кузьменко О. О. Менеджмент якості адміністративних послуг органів ДПС України / О. О. Кузьменко // Тенденції та перспективи розвитку податкової системи України : матеріали науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 19 вересня 2008 р.). — Ірпінь, 2008. — С. 369—372.

УДК 340.12

В.А. Вільчинський, старший
оперуповноважений СБУ України

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ І ПРАВОВИЙ ВИМІРИ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

У статті досліджується соціально-філософський і правовий виміри формування демократичної і правової держави. Це дало змогу простежити, що під демократичною і правовою державою слід розуміти таку державу, в якій реалізовані найважливіші принципи високо розвинутого правового соціуму, такі як принцип демократії і принцип верховенства права.

Ключові слова: суспільство, держава, демократія, право, філософія права.

В статье исследуется социальное-философское и правовое измерения формирования демократического и правового государства. Это позволило проследить, что под демократическим и правовым государством следует понимать такое государство, в котором реализованы важнейшие принципы высоко развитого правового социума, такие как принцип демократии и принцип верховенства права.

Ключевые слова: общество, государство, демократия, право, философия права.

This article examines the socio-philosophical and legal dimension of a democratic and legal state. It is possible to follow that under the democratic and legal state should be understood as the state that implements the fundamental principles of a highly developed legal society, such as the principle of democracy and the rule of law.

Keywords: society, the state, democracy, law, philosophy of law.

Постановка проблеми. Досвід еволюції провідних (у демократичному та економічному розумінні) держав світу свідчить, що формування правової держави, демократичного і громадянського суспільства, — це дуже тривалий і складний процес, який, безсумнівно, може відбуватися лише в соціально-орієнтованій і економічно-ефективній державі з міцними національними традиціями.

Разом з тим побудова такого історично усебічно розвиненого суспільства не можливе без усвідомленого формування у суспільстві соціально-філософських та філософсько-правових засад такого суспільства і держави. Беручи до уваги те, що такі фундаментальні проблеми існування людини у суспільстві як свобода і рівність, справедливість, обов'язок і відповідальність та ін., є, водночас, найважливішими і